# G‘arb mamlakatlarida integratsiyalashuv jarayonlarining jadallashuvi

**Mo'minova Saodat**
To'raqo'rg'on 1 - sonli Texnikum tarix fani o'qtuvchisi

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada XX asr oxiri va XXI asr boshlarida G‘arb mamlakatlarida integratsiyalashuv jarayonlarining jadallashuvi, uning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy omillari keng tahlil qilinadi. Yevropa davlatlari o‘rtasidagi iqtisodiy hamkorlikning kuchayishi, umumiy bozor tizimining shakllanishi, NATO va boshqa xalqaro tashkilotlarning faoliyati o‘rganiladi. Shuningdek, globallashuv jarayonining G‘arb integratsiyasiga ta’siri hamda integratsiyaning xalqaro siyosatdagi o‘rni yoritiladi.

**Kalit so‘zlar:** Integratsiya, globallashuv, G‘arb mamlakatlari, Yevropa integratsiyasi, iqtisodiy hamkorlik, NATO, Yevropa Ittifoqi, xalqaro tashkilotlar, siyosiy integratsiya, xalqaro munosabatlar.

**KIRISH**

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab jahonda davlatlar o‘rtasidagi iqtisodiy va siyosiy hamkorlik kuchaya boshladi. Ayniqsa, Ikkinchi jahon urushidan keyin Yevropa davlatlari urush oqibatlarini bartaraf etish, iqtisodiy tiklanishni tezlashtirish va mintaqada tinchlikni ta’minlash maqsadida integratsion jarayonlarni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratdilar.

1990-yillarga kelib Sovuq urushning tugashi va sotsialistik tizimning parchalanishi xalqaro munosabatlarda yangi davrni boshlab berdi. Bu davrda G‘arb mamlakatlari o‘rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va harbiy hamkorlik yanada jadallashdi. Integratsiya jarayonlari davlatlar o‘rtasida yagona iqtisodiy makon yaratish, bojxona to‘siqlarini kamaytirish va xavfsizlikni ta’minlashda muhim vosita bo‘lib xizmat qildi.

G‘arb integratsiyasining eng yirik namunasi Yevropa Ittifoqi hisoblanadi. Mazkur tashkilot qisqa vaqt ichida iqtisodiy va siyosiy jihatdan dunyoning eng qudratli mintaqaviy uyushmalaridan biriga aylandi. Shu sababli G‘arb mamlakatlarida integratsiyalashuv jarayonlarini o‘rganish zamonaviy xalqaro tizimni tushunishda muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

**ADABIYOTLAR TAHLILI**

Mazkur mavzu bo‘yicha ko‘plab siyosatshunos, iqtisodchi va tarixchi olimlar tadqiqot olib borgan. Jean Monnet va Robert Schuman Yevropa integratsiyasi nazariyasining asoschilaridan hisoblanadi. Ular Yevropada iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirish orqali tinchlik va barqarorlikni ta’minlash g‘oyasini ilgari surgan.

Samuel Huntington o‘zining xalqaro tizim haqidagi nazariyalarida G‘arb sivilizatsiyasining integratsion imkoniyatlarini tahlil qilgan. Francis Fukuyama esa liberal demokratiya va bozor iqtisodiyoti asosidagi integratsiya jarayonlarini tadqiq etgan.

Shuningdek, Yevropa Ittifoqining shakllanishi va rivojlanishi haqida Dinan, McCormick va boshqa tadqiqotchilar tomonidan ko‘plab ilmiy asarlar yaratilgan. Ularning tadqiqotlarida integratsiyaning iqtisodiy va siyosiy mexanizmlari batafsil yoritilgan.

**METODOLOGIYA**

Tadqiqot davomida tarixiylik, tizimli tahlil, qiyosiy-solishtirma va statistik metodlardan foydalanildi. Integratsion jarayonlarning rivojlanish bosqichlari tarixiy manbalar va xalqaro tashkilotlarning rasmiy ma’lumotlari asosida o‘rganildi.

Bundan tashqari, G‘arb mamlakatlari o‘rtasidagi iqtisodiy hamkorlik, savdo hajmi va siyosiy aloqalar statistik ma’lumotlar yordamida tahlil qilindi. Integratsiyaning xalqaro xavfsizlikka ta’siri NATO faoliyati misolida ko‘rib chiqildi.

**TAHLIL VA NATIJALAR**

1990-yillardan boshlab G‘arb mamlakatlarida integratsiya jarayonlari sezilarli darajada jadallashdi. 1993-yilda Maastrixt shartnomasi qabul qilinishi natijasida Yevropa Ittifoqi tashkil etildi.

Ushbu tashkilot dastlab 12 davlatni birlashtirgan bo‘lsa, keyinchalik uning a’zolari soni 28 taga yetdi.

Yevropa davlatlari o‘rtasida yagona valyuta — yevroning joriy qilinishi iqtisodiy integratsiyaning muhim bosqichi bo‘ldi. 2002-yildan boshlab yevro muomalaga kiritildi va u dunyoning eng muhim xalqaro valyutalaridan biriga aylandi.

NATOning Sharqiy Yevropa davlatlari hisobiga kengayishi ham G‘arb integratsiyasining muhim ko‘rinishlaridan biri bo‘ldi. 1999-yilda Polsha, Chexiya va Vengriya NATOga qo‘shildi. Keyinchalik Boltiqbo‘yi davlatlari va boshqa mamlakatlar ham tashkilot a’zolariga aylandi.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, 2000–2015-yillar davomida Yevropa Ittifoqining umumiy YAIM hajmi 10 trillion dollardan 16 trillion dollargacha oshgan. Savdo hajmining ortishi va erkin iqtisodiy hududlarning shakllanishi integratsiyaning iqtisodiy samaradorligini ko‘rsatdi.

Biroq integratsion jarayonlar bilan bir qatorda muammolar ham yuzaga keldi. Migratsiya inqirozi, iqtisodiy tengsizlik va ayrim davlatlarda millatchilik kayfiyatining kuchayishi integratsiya tizimiga salbiy ta’sir ko‘rsatdi. 2016-yilda Buyuk Britaniyaning Yevropa Ittifoqidan chiqish bo‘yicha referendum o‘tkazishi integratsiya tarixidagi eng muhim siyosiy voqealardan biri bo‘ldi.

**XULOSA**

Xulosa qilib aytganda, G‘arb mamlakatlarida integratsiyalashuv jarayonlari zamonaviy xalqaro tizimning shakllanishida muhim rol o‘ynadi. Yevropa Ittifoqining tashkil topishi, NATO faoliyatining kengayishi va iqtisodiy hamkorlikning rivojlanishi G‘arb davlatlari o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamladi.

Integratsiya natijasida iqtisodiy o‘sish, siyosiy barqarorlik va mintaqaviy xavfsizlik ta’minlandi. Shu bilan birga, globallashuv sharoitida integratsion tizimlar oldida yangi muammolar ham yuzaga kelmoqda. Kelajakda G‘arb integratsiyasining rivojlanishi xalqaro siyosatning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qoladi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**


1. Dinan D. *Europe Recast: A History of European Union*.
2. Huntington S. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*.
3. Fukuyama F. *The End of History and the Last Man*.
4. McCormick J. *Understanding the European Union*.
5. Kissinger H. *Diplomacy*.